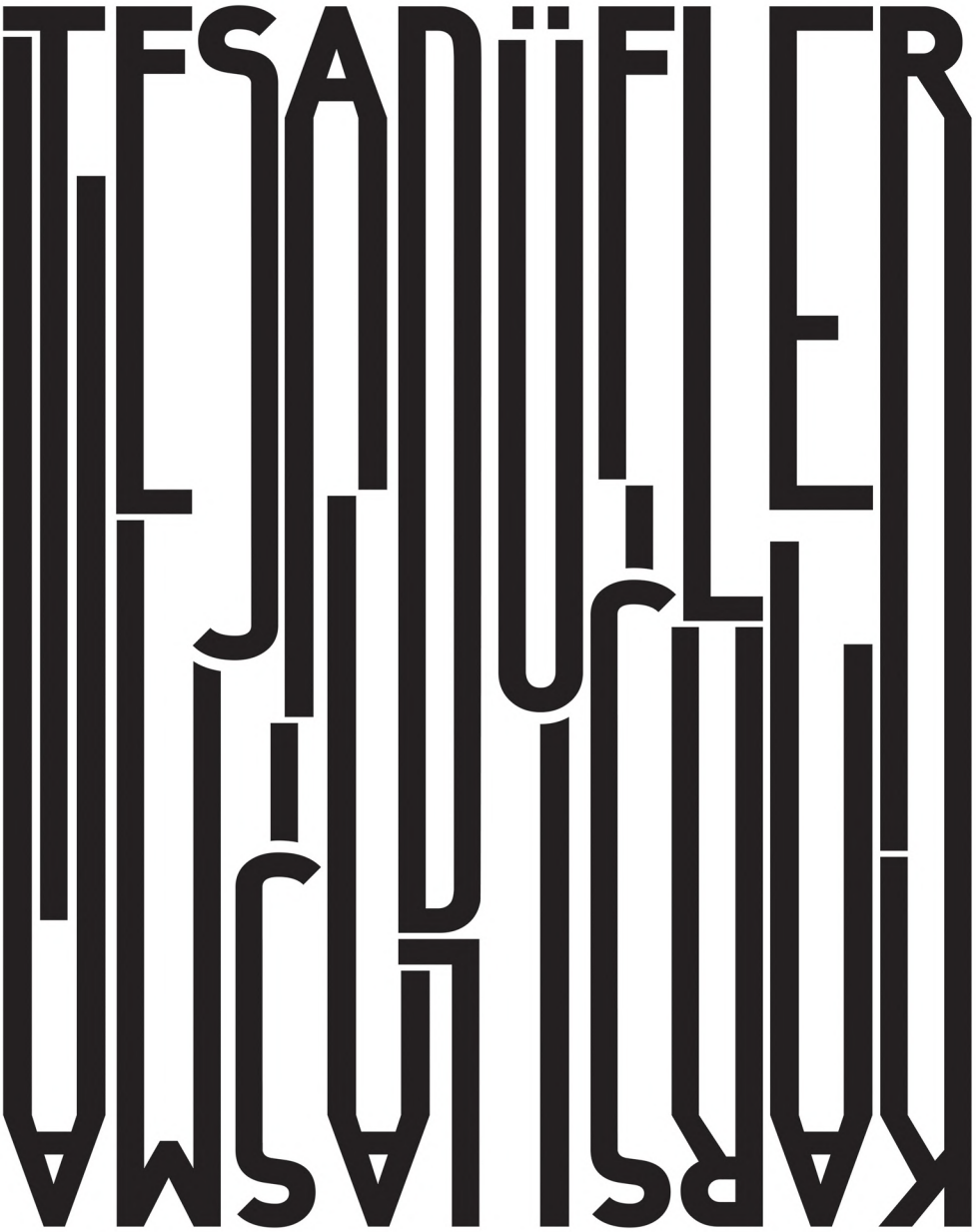

YARATICI İMGE ÜZERİNE 12 SAATLİK DENEYSEL BİR FESTİVAL

21.04.2019 - 11.00-23.00

FİLTRE

TAK

TASARIM ATÖLYESİ KADIKÖY

1
BİNA

12
SAAT

40
SANATÇI/TASARIMCI

28
ETKİNLİK

Kader, rotaların ve buluşmaların önceden bilinmesi ise, “gizemli ve ilginç” olarak aklımıza kodlanan “tesadüf” kavramı sadece biz cahiller için mi vardır?

Yaratan Disiplinler: Tesadüfler, bilgiye rastlantısal ve sezgisel erişim/maruz kalma sonucu beliren yaratıcı imge üzerine 12 saatlik deneysel bir festival!

Özgün yaratıcılık şöyle tanımlanabilir: farklı bilgi öbeklerinin bireyin akıl süzgecindeki özgün bağlantıları sonucu zihinde beliren yaratıcı imgeler...

Bu festivalin dinamik ve karmaşık kurgusu da yaratıcı imge oluşumu için bir zemin ve katalizör görevi görüyor.

FESTİVAL EKİBİ

Kürasyon Ekibi:
Tolgay Keskin
Burçin Çevik
Özlem Serdar

Filtre Platform:
Evrim Karabal
İrem Yağmur Cebeci
Merve Midilli
Tolgay Keskin

TAK:
Batur Seçilmiş
Burçin Çevik
Duygu Ezgi Demircan
Neslihan Gökçe
Özlem Serdar

KATILIMCILAR

Ahmet Fahri Küçük
Banu Birecikligil
Batuhan Oğuz
Berkay Kınnap
Bora Eke
Bora Tanyeli
Burak Şahin
Büşra Gezer
B. Can Özdemir
Deniz Ertaş Van Gennip
Doruk Keskin
Emre Yorgancıgil
Fazıl Uçar
Hande Cedimoğlu
Hasan Demirezen
Hilal Bozkurt
Işıl Baysan Serim
İlknur Karanfil
Joris Van Gennip
Kerem Nasipoğlu
Kürşad Özdemir
Maria Vasilaki
Meriç Tuncez
Merve Midilli
Mine Pakel
Ömer Arıman
Ömer Faruk Güngör
Özden Demir
Özgür Önal
Recep Yılmaz
Rehan Miskci
Sadi Gökay Gadış
Sait Sevgi
Serhat Ay
Sinan Eren Erk
Su Alara Acerol
Tan Akıncı
Tolgay Keskin
Volkan Şen
Yasemin Çorum

TEMA

Tesadüf, kader ve kadercilik ile düşünülür. Sonsuz sayıda özgür irade ağının hem birbirleri hem de dünyevi ritimler ile örtüşmesi ve ayrışması sonucu zaman içinde meydana gelen buluşmalardır. Kader, bu rotaların ve buluşmaların önceden bilinmesi ise, "gizemli ve ilginç" olarak aklımıza kodlanan "tesadüf" kavramı sadece biz cahiller için mi vardır?

Peki, bu rota ve buluşma ağının keşfine yönelik bir kehanet yöntemi geliştirilebilir mi? Bu gizeme ulaşabilen insanın şaşırma ve büyülenme şansı kalır mı?

Tesadüf, belirme (emergence) anı ile ilişkilidir. Ancak, kehanet yetisiyle bilinen bir geleceği, aklımızda önceden deneyimlemiş olmak, belirme anını sadece bir aldanmaya mı dönüştürür? Nöronlardaki yaratım ateşi olan ilham, kehanet ile yok olur mu? Bizden "eser" kalır mı?

Bireysel, özgün ve yaratıcı meyveler verecek bir bilgi akışına hangi zaman kavramı ile ulaşabiliriz? Dünyevi düzenin bu tür çıkmazlarını hangi stratejiler ile aşabiliriz?

Yoksa bilinçli bir şekilde iyice cahil kalmakta mıdır çözüm?

Gönüllüyüm
Becerilerim var!
Tasarımcıyım
Yaratıcılığım var!
TAK

TAK

TESADÜFLER HAKKINDA

Tolgay Keskin

Her şeyin çok programlı, çok didaktik, çok yapay olmaya başladığını hissettim. Yaratıcılık ile ilgili öyle bir festival hayal ettim ki hayatın doğal akışının küçük bir prototipi olsun; çünkü hayatın sıkma-bırakma dinamiğindeki karşılaşma anlarında yaratıcılık mekanizmamız işliyordu... "Doğru, yanlış, yasak, ayıp" kavramları olmadan, herkesin sürekli etkileşim içinde bulunabildiği bir ortam hayal ettim. Bir ziyaretçi istediği bir etkinliğe, etkinliğin ortasında katılabilecek ve istediği zaman etkinlikten ayrılabilecekti.

12 saat boyunca birçok etkinliğin açık bir mekânda, belli bir akışta eş zamanlı olacağı bir program tasarladık. Tesadüf olgusunu sahici tutmak için bu programı ziyaretçilere duyurmadık. Katılımcılar da sadece kendi performans saatlerini biliyordu.

Festivalde ne kadar bulunacağı ziyaretçinin seçimiydi. Ziyaretçi; nerede, ne zaman, ne etkinlik olacağını hiçbir zaman bilmeden, TAK binası içinde serbestçe dolanabildi, ilgisini çeken bir etkinliğe istediği kadar dahil olabildi; bir etkinlik sırasında başka bir etkinliğe tanıklık edebildi. Böylece bir ziyaretçi, örneğin, kolaj yaparken aşağı kattaki konferans/performansı dinleyebildi ve karşısında sürekli akan bir dijital sergi ve arada oynanan bir bilgisayar oyunu vardı. Ziyaretçiler bilgi ile çizgisel, döngüsel ve dikey karşılaşıyordu.

Evet, bu süreçte kaçırdığı başka etkinlikler vardı. Ancak kişisel seçimleri ile rastlantısal eriştiği bilginin zihinde yaratacağı özgün bağlantılar önemli olandı zaten!

Biraz daha hayatın kendisine öykünmesi için "kaçırma", "rahatsız etme" ve "dikkat dağıtma" olaylarını da eklemek istedim. Hayatın müziği konsonanslar kadar disonanslarla da doluydu ve bu akışta arada rezonansa girdiğimizi fark ediyorduk. Karşılaşma da belirme de böyle vazgeçişlerde meydana geliyordu. Yani "sıkma" kadar "bırakma" stratejisini de programa dahil etmeye karar verdim. Kasti olarak akılların çelinmesi, dikkatlerin dağılması ve bilgi-veri akışında kesinti olabilmesi için eşzamanlı etkinlikleri, birbirlerini tamamen sabote etmeyecek ama bazen de hafif rahatsız edecek şekilde yerleştirdim.

Ziyaretçiler ve katılımcılar tarafından tam beklediğim iki uçta tepkiler kulağıma geldi. "Duyamıyorum! Dikkatim dağılıyor! Böyle organizasyon mu olur?" şeklinde yorumlar ile "Hayır, burada rahatım böyle! O kadar ilginç örtüşmeler oldu ki! Zaten amaç bu değil miydi?" gibi ifadelere cevabım aynıydı: "Tesadüfler Festivali'ne hoş geldiniz." Her şeyi detaylıca planlayan organizasyon ekibi olarak biz bile aşağıdaki görselde yer alan programı tamamen uygulayamadık! Tüm akışı olabildiğince sağlamaya çalıştık; ancak nihayetinde dışına çıktığımız zamanlar oldu ve hayattaki gibi doğaçladık.

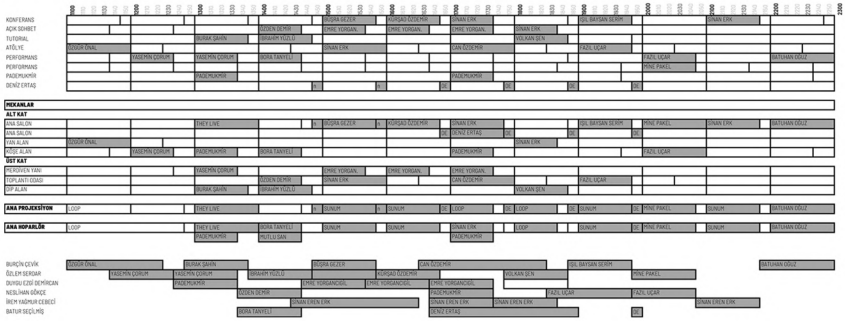

TEŞEKKÜRLER

*Bu festivale ilham veren **Hayat**'ın ta kendisine...*

*Eğitim ve sosyal yardım etkinliklerinin yaratımı ve organizasyonu konusunda çocukluğumdan beri bana örnek olan Üniversiteli Kadınlar Derneği-Antalya Şubesi kurucu ve yönetim kurulu üyesi annem **Hülya Keskin** ile Yüksek Öğretim Tanıtım Günleri ve Fuarı, Antalya Kaleiçi Rotary Kulübü ve Antalya Kültür Sanat Vakfı (AKSAV) kurucu üyesi babam **Dr. Tarık Keskin**'e...*

*bana her daim inanan, beni göklerden yere köklendiren, destek veren ve her zaman yanımda olan yaşam boyu dostum **Alican Karakaya**'ya...*

***TAK ailesi**ne ve -keyifli beyin fırtınası toplantıları için- **Burçin Çevik** ve **Özlem Serdar**'a...*

*Sundukları imkân için **Kadıköy Belediyesi**'ne...*

*Festival günü sürekli yanımda destek ve yardımcı olan **Merve Midilli**'ye...*

*Festival günü kalbinden yakaladığı kadrajları için **Evrim Karabal**'a...*

*Festival günü bestelerinin çalınmalarına izin verdikleri için hayranı olduğum müzisyenler **Burak Cihangirli** (Circle of Lights, End of the Dreams), **Damla Bozkurt** (Drown), **Efe Demiral** (Shallow) ve **Şevket Akıncı**'ya (Circle Limit IV, Dewdrop, Rippled Surface)...*

*Festivale dâhil olan ve verdikleri destekle beni çok rahatlatan ve mutlu eden tüm sanatçı/tasarımcı **katılımcıla**ra...*

*Festival'e katılmayı seçip deneyimleyen tüm **ziyaretçiler**e...*

Yaratıcı Sınıf ve Soylulaşma Arasındaki İlişki: Yeldeğirmeni Örneği[1]

Araştırma Görevlisi Büşra Gezer[2]
Prof. Dr. Zeynep Enlil[3]

Anahtar kelimeler:
Yaratıcı sınıf, soylulaşma, yerinden edilme, Yeldeğirmeni

Özet

Bu çalışmanın amacı, yaratıcı sınıf ve soylulaşma arasındaki ilişkiyi İstanbul'un Anadolu yakasındaki merkezi olan Kadıköy ilçesinin Yeldeğirmeni semti[4] üzerinden açıklamaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, Yeldeğirmeni'nde bugün soylulaşma olarak tanımladığımız değişim sürecinin dünü, bugünü ve yarınının tüm dinamikleri ile ortaya konması hedeflenmiştir.

Bunun için, öncelikle 2016 kesitinde Yeldeğirmeni'ndeki birbirinden farklı kullanıcılarla, sonrasında 2018 kesitinde Yeldeğirmeni ile ilgili karar alma süreçlerinde etkin çeşitli aktörler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler (sırasıyla 100 ve 6 görüşme; toplam 106 görüşme) gerçekleştirilmiştir. Birbirinden farklı iki kesitte ve birbirinden farklı kullanıcılar ile ayrı ayrı görüşmeler yapılmasının nedeni süreci tarafsız bir şekilde, tüm boyutları ile ortaya koymak ve sürecin ayrıntılı bir fotoğrafını çekebilmektir. Çalışmada elde edilen öncü sonuçlara göre Yeldeğirmeni'ndeki değişim sürecinin başlangıcı, 2010 yılında Kadıköy Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı önderliğinde başlatılan 'Yeldeğirmeni Canlandırma Projesi'nin -tam olarak tamamlanmasa bileson uygulamalarının gerçekleştirildiği 2013-2014 yıllarına denk gelmektedir. Bu yıllarda canlandırma projesi sayesinde sosyal, kültürel ve fiziksel bir canlanmanın yaşandığı Yeldeğirmeni, başlangıçta düşük olan kira ve mülk değerlerinin de etkisiyle başta sanatçılar olmak üzere öğrenciler (özellikle yabancı öğrenciler ve beraberinde kafeler için oldukça cazip bir yerleşme haline gelmiştir. Sanat atölyelerinin ve kafelerin sayıca arttığı yerleşme, zamanla kira ve mülk değerlerinin de artmasıyla çok hızlı bir şekilde soylulaşmanın birbirinden farklı aşamalarının yaşandığı bir değişim süreci içine girmiştir.

Çalışmada, yerleşmedeki değişim sürecinin birbirinden farklı boyutlarına değinilecek ve soylulaşmanın farklı aşamalarından gözlenen izlerin açıklandığı sonuç bölümüyle çalışma sonlandırılacaktır.

[1] Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Dönüşüm ve Planlama Yüksek Lisans Programı kapsamında Prof. Dr. Zeynep Enlil danışmanlığında hazırlanan ve 7 Ocak 2019 tarihinde savunulan bitirme tezinin, 59. ERSA (European Regional Science Association) Kongresi ile 19. Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlama Kongresi için hazırlanmış tam metin halidir.

[2] Yıldız Teknik Üniversitesi, gezerbsra@gmail.com
[3] Yıldız Teknik Üniversitesi, zeynepenlil@gmail.com

[4] İstanbul ilinin Kadıköy ilçesindeki Rasimpaşa mahallesinin özgün bir tarihi ve kültürel kimliğe sahip semti.

Giriş

Yeldeğirmeni Kadıköy ilçesinin, bilinen en eski tarihi 'Himeros' olarak anıldığı M.Ö. 1. yüzyıldaki Khalkedon Dönemi'ne dayanan (Arısoy, 2014; Atılgan, 2017; Kadıköy Belediyesi ve ÇEKÜL, 2011), güçlü bir tarihi ve kültürel kimliğe sahip semtidir. Yerleşme ismini, 1774-1789 yılları arasında 1. Abdülhamit tarafından halkın un ihtiyacının karşılanması amacıyla yaptırılan ve günümüze hiçbiri ulaşmayan yel değirmenlerinden almıştır (Arısoy, 2014). 1789-1807 yılları arasında Padişah 3. Selim döneminde Yeldeğirmeni'nde sokaklar belirginleşmeye başlamış, 1845 yılında daha düzgün sokaklar oluşmaya başlamıştır (Atılgan, 2017). Yerleşme esas gelişimini 1885'ten sonra Kuzguncuk yangını nedeniyle Yahudilerin Yeldeğirmeni'ne gelmesiyle başlayan apartmanlaşma süreci ile yasamıştır (Atılgan, 2017). 20. yüzyılın başında Haydarpaşa Garı'nın yapımında çalışan yabancı mühendislerin aileleri ile birlikte yerleştiği ve dolayısıyla bu zamana kadar etnik-kültürel çeşitliliğin yüksek olduğu Yeldeğirmeni'nden (Kadıköy Belediyesi ve ÇEKÜL, 2011), 1922 yılında çıkan büyük yangın nedeniyle gayrimüslimler gitmiş, (Atılgan, 2017); 1960 yılında özellikle Anadolu'dan gelen Müslüman nüfus yerleşmede sayıca artmaya başlamıştır. Anadolu nüfusunun gelmesiyle sosyal ve fiziksel dokudaki değişmelerin başladığı Yeldeğirmeni 1980-2010 yılları arasında; apartmanlaşmayla birlikte komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, yaşayan kişi yoğunluğunun artması, altyapının köhneleşmesi ve suç oranlarının artması ile birlikte sosyal ve fiziksel dokuda bozulmaların baş gösterdiği güvenliksiz bir yerleşmeye doğru evrilmiştir (Arısoy, 2014; Atılgan, 2017).

Kimliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya gelen Yeldeğirmeni'nin yaşadığı süreçten çıkarılması ve yerleşmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması adına çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu müdahalelerden biri 2010 yılında ÇEKÜL ve Kadıköy Belediyesi önderliğinde uygulanmaya başlanan ve 2013 yılının sonuna kadar tamamlanmasa da devam eden Yeldeğirmeni Canlandırma Projesi'dir. Proje kapsamındaki uygulamalar ile Yeldeğirmeni yaşam kalitesinin arttığı, daha yaşanabilir ve güvenli bir mekân haline gelmiştir. Ancak noktasal ve soft müdahalelere dayandığı belirtilen (Arısoy, 2014) ve tarihi bir alanda gerçekleştirilen proje her ne kadar olası bir soylulaştırma sürecinin engellenmesi adına çeşitli ilkeler benimsemiş olsa da Yeldeğirmeni'nde bugün yaşanan değişim sürecinde göz ardı edilmemesi gereken bir etkisi vardır.

Sahip olduğu tarihi ve kültürel kimliğin yanı sıra, proje ile birlikte fizik mekân ve yaşam kalitesinin arttığı Yeldeğirmeni başlangıçta düşük olan kira ve mülk değerleri nedeniyle, sanatçılar tarafından oldukça çekici bir yerleşme haline gelmiştir. Sanatçıların gelmesiyle tetiklenen ve yapılan görüşmelerde ifade edildiği üzere 2013-2014 yıllarında belirli dinamikler tarafından yönlendirilen bir değişim sürecine giren Yeldeğirmeni'nde, zamanla kira ve mülk değerleri artmaya başlamıştır. Özellikle değişen nüfus profiline (yaşayanlar ve kullanıcılar açısından) hitap edeceklerini düşünen kafelerin sayıca oldukça artması, yerleşmede kira ve mülk değerlerinin artışına pozitif yönde bir etkide bulunmuştur. Soylulaşma sürecinin ilk aşaması olarak tanımlanan bu sürecin devamında, Yeldeğirmeni çok kısa bir sürede soylulaşmanın 2. ve 3. aşamalarını yaşamıştır.

Yeldeğirmeni'nde bugün, Florida'nın (2002b) Yaratıcı Sermaye Teorisi kapsamında yaratıcı sınıfa yönelik yaptığı sınıflandırmanın yaratıcı çekirdek kolunda yer alan ve aynı sınıflandırmada bohemler olarak tanımlanan ressamlar ve heykeltıraşlar ile cam, seramik ve deriden özgün ürünler tasarlayan sanatçılar yer almakta-

dır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde öncelikle yaratıcı sınıfın nasıl ortaya çıktığına dair çeşitli yaklaşımlar incelenecek, sonrasında yaratıcı sınıfın kent merkezlerine etkisine yönelik bir literatür değerlendirmesi yapılacaktır. Devamında Yeldeğirmeni'nde yaşanan değişim süreci incelenecek, böylelikle yaratıcı sınıf ve soylulaşma arasındaki ilişki Yeldeğirmeni kapsamında ortaya koyulacaktır.

Yaratıcı Sınıfın Ortaya Çıkması

Yaratıcı sınıfın ortaya çıkması, endüstriyel faaliyetlerin kent merkezlerinden desantralizasyonu sonucunda kent merkezlerinde boşalan yerlerin hizmet sektörü ve alt sektörleri tarafından doldurulduğu 'kentsel yeniden yapılanma' sürecinde kentlerde yaratıcı endüstrilerin gelişmesi ile ilişkilidir. Bu nedenle öncelikle, yaratıcı endüstrilerin ortaya çıkması 'kentsel yeniden yapılanma' süreci kapsamında incelenecektir. Yaratıcı endüstrilerin kent merkezlerinde yoğunlaşması 'kentsel yeniden yapılanma' süreci kapsamında incelendikten sonra, 'süper yaratıcı çekirdek ve yaratıcı profesyoneller (Florida, 2002a)' olmak üzere iki farklı grup üzerinden tanımlanan yaratıcı sınıfın bölgesel ekonomik büyümedeki rolü üzerine çıkarımların yapıldığı 'Yaratıcı Sermaye Kuramı' yaratıcı sınıfın ortaya çıkması kapsamında incelenecektir.

Kentsel Yeniden Yapılanma Sürecinde Yaratıcı Endüstrilerin Ortaya Çıkması

Dünyada önemli bir kentsel dönüşüm sürecinin başladığı 1980'li yıllarda değişen üretim bicimi sektörlerin yapısında da değişmelere neden olmuş (Uzun, 2006); bunun sonucunda kent merkezlerinde sanayi sektörünün (imalat alt kolları) önemi azalırken, hizmet sektörü¨ önem kazanmaya başlamıştır. Fordist üretim örgütlenmesinin aksine post-fordist esnek bir üretim örgütlenmesi içinde organize olabilen hizmet sektörlerinin (Zhong, 2010) kent merkezlerinde yoğunlaşmasıyla; bu merkezlerde bilgi, teknoloji ve yaratıcılığı ön planda tutan finans, bankacılık, sigorta, gayrimenkul, reklamcılık ve yaratıcı endüstriler gibi sektörler [91] ortaya çıkmaya başlamıştır. Sonuç olarak hizmet sektörleri, 'kentlerdeki yeniden yapılanma sürecinde 'yeniden oluşturulmuş eski sanayi alanları'nda (Zhong, 2010) yer seçmeye başlamıştır.

Kentsel yeniden yapılanma süreci aynı zamanda literatürde 'küreselleşme', 'fordizmden post-fordizme geçiş', 'endüstriyel kentten post-endüstriyel kente geçiş' ve 'neoliberal politikalar' olmak üzere çeşitli yaklaşımlar altında incelenmektedir. Yeniden yapılanma sürecinde Enlil (2000) önce sanayi üretiminin yeniden yapılandığını ve sanayisizleşme sürecine giren gelişmiş ülkelerin sanayi istihdamı açısından büyük kayıplar yaşadığını; sonra finansal sermayenin yapısındaki değişmeler nedeniyle hizmetler sektörünün gelişmeye başladığını ve sonuç olarak kent ekonomilerinin başta kontrol ve koordinasyon fonksiyonlarının gerektirdiği hizmetler, finans sektörü ve diğer hizmet alt sektörleri tarafından oluşturulmaya başlandığını ifade etmiştir. Bu süreci biçimlendiren faktörler Smith (1996) tarafından şu şekilde açıklanmıştır;

- Banliyöleşme ve rant farkının ortaya çıkması
- Sanayisizleşme ve beyaz yakalı istihdamın artması
- Mekânın merkezîleşmesi ve bunun yanında sermayenin merkezsizleşmesi
- Kâr oranlarının düşmesi ve sermayenin döngüsel hareketi
- Tüketim biçimlerindeki değişmenin, demografik değişmelere neden olması

1990'lı yıllardan itibaren çeşitli politika dokümanlarında telif hakkı endüstrileri, içerik endüstrileri, sanatsal faaliyetler, yaratıcı iş faaliyetleri ve medya endüstrileri gibi kavramlarla ifade edilen yaratıcı endüstrilerin, literatürde kavramsal olarak ilk kez 1994 yılında Avustralya'nın 'Yaratıcı Ulus' adlı ekonomi politikasında kullanıldığı (Moore, 2014) belirtilmektedir. Bu ve benzeri politika dokümanlarında çeşitli şekillerde sınıflandırılan yaratıcı endüstrilere yönelik İngiltere Kültür, Medya ve Spor Departmanı tarafından 2013 yılında yapılmış kapsamlı bir sınıflandırmada yaratıcı endüstriler, kitap, süreli yayın ve diğer yayıncılık faaliyetleri; yazılım yayıncılığı; sinema, video ve televizyon programı faaliyetleri; ses kaydı ve müzik yayıncılığı faaliyetleri; programlama ve yayınlama faaliyetleri; bilgisayar programlama faaliyetleri; bilgisayar danışmanlık faaliyetleri; halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri; mimari faaliyetler; reklamcılık; özel tasarım faaliyetleri; fotoğrafik faaliyetler; çeviri ve yorumlama faaliyetleri; kültürel eğitim ile yaratıcı sanat ve eğlence faaliyetleri başlıkları altında ifade edilmiştir.

Yaratıcı Sınıfın Ortaya Çıkmasında Teorik Arka Plan: Yaratıcı Sermaye Teorisi

Köklerini 'Kalkınma İktisadı' kapsamında ortaya koyulan ve bölgesel büyümeyi yüksek eğitim seviyesine sahip insanlar üzerinden açıklayan 'Beşerî Sermaye Teorisi (Becker 1964, 1993)' ile Schumpeter (1926) tarafından öne sürülen 'icat, yenilik ve yaratıcı yıkıcılık' kavramlarından alarak, 'Yaratıcı Sermaye Teorisi'ni geliştiren Florida (2003) teorisi bağlamında iki farklı grup üzerinden tanımladığı yaratıcı sınıfın bölgesel ekonomik büyümeyi sürükleyici bir faktör olduğunu öne sürmüştür. İçinde bulunduğumuz çağı 'yaratıcı çağ' olarak adlandıran Florida (2007) ekonomik anlamda yaratıcılığın da bir çeşit sermaye olduğunu ifade etmiş; yeni fikirler, teknolojiler ve yeni kültürel formlar yaratmada (belli bir tür) insan yeteneğine odaklanmıştır. Bununla birlikte Florida kendi teorisinin Beşerî Sermaye Teorisi'nden 3 noktada farklılaştığını öne sürmüştür.

Buna göre;

- Yaratıcı sermaye esasında beşerî sermayenin de belirli bir türünü (yaratıcı sınıf) tanımlamaktadır.
- Beşerî Sermaye Teorisi'nden farklı olarak Yaratıcı Sermaye Teorisi,

bir bölgede insan sermayesinin (özellikle yaratıcı insanların) yoğunlaşmasında etkili olan faktörleri, bu insanların yer seçim tercihleri üzerinden açıklamaktadır.

- Beşerî Sermaye Teorisi'ne göre insanlar işi takip etmekteyken; Yaratıcı Sermaye Teorisi'nde artık iş yaratıcı insanları takip etmektedir (Florida, 2003).

Sonuç olarak Yaratıcı Sermaye Teorisi'nde beşerî sermayenin belirli bir türünün ürettiği ürün ya da hizmetlerin katma değer yaratımındaki payı üzerinden, bölgesel büyüme açıklanmaktadır. İnsanın ekonomik büyümeye olan katkısına odaklanan (Doğrul ve diğ., 2016) Beşerî Sermaye Teorisi bir bölgedeki insan sermayesi yoğunluğunu o bölgeye bahşedilmiş bir lütuf (Florida, 2003) olarak görmekteyken, Yaratıcı Sermaye Teorisi bölgenin sahip olduğu özellikler ya da sunduğu fırsatlar üzerinden yaratıcı sınıfın yer seçim tercihleri altında yatan sebepleri açıklamaktadır. Ayrıca Yaratıcı Sermaye Teorisi'ne göre iş artık yaratıcı sermayeyi çeken ya da çekme potansiyeli olan bölgelere gitmekte, dolayısıyla sermayeyi (yaratıcı sınıf) takip eden bir konumda yer almaktadır.

Florida ekonomik kalkınmanın teknoloji, yetenek ve tolerans (hoşgörü) bileşenleri üzerinden teorisini aynı zamanda '3T Teorisi' olarak da adlandırmaktadır. Florida (2003) bileşenlerden teknolojiyi inovasyonun ve yüksek teknolojili yoğunlaşmanın bir işlevi olarak açıklarken; yeteneği lisans ve üzeri düzeyde eğitim seviyesine sahip kişiler olarak tanımlamakta; toleransı ise etnik farklılıklara ya da farklı yaşam tarzlarına açık olma durumu ile ilişkili çeşitlilik faktörü üzerinden açıklamaktadır. Florida yetenek bileşenini beşerî sermayenin yüksek düzeyi olarak tanımlamış, ileri düzey sektörleri çekmede ve yüksek düzeydeki bölgesel geliri yönetmede yeteneğin önemine dikkat çekmiştir (Florida, 2002a).

Florida yetenek bileşeni kapsamında ele aldığı yaratıcı sınıfı 'süper yaratıcı çekirdek' ve 'yaratıcı profesyoneller' olmak üzere birbirinden farklı meslek grupları üzerinden tanımlamıştır. Süper yaratıcı çekirdek olarak tanımlanan grupta bilim insanları, mühendisler, akademisyenler, mimarlar ile 'bohemler' olarak tanımlanan yazarlar, şairler, ressamlar, heykeltıraşlar, aktörler, yönetmenler, performans sanatçıları ve tasarımcılar yer almaktayken; yaratıcı profesyoneller (uzmanlar) olarak tanımlanan grupta bilgi temelli mesleklerde ve ileri teknolojili sektörlerde çalışan kişiler ile iş yönetimi, finansal hizmetler, hukuk ve sağlık hizmetlerinde çalışan kişiler yer almaktadır. Florida'nın süper yaratıcı çekirdek sınıfında yer alan kişiler sahip oldukları yetenekler üzerinden tanımlanmaktayken; yaratıcı profesyoneller uzmanlaşma gösterdikleri meslekler üzerinden tanımlanmaktadır. Florida (2002b) bohemler olarak tanımladığı yazarlar, şairler, ressamlar, heykeltıraşlar, aktörler, yönetmenler, performans sanatçıları ve tasarımcıların bir bölgedeki varlığının, yeteneğin diğer türleri ve yüksek teknolojili sektörleri de o bölgeye çektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Florida ve Gates (2001) farklı cinsel kimliklere toleransın yüksek olduğu bölgelerin bohemleri çekmede daha başarılı olduklarını ifade etmiştir. Son olarak Juhnke (2016) bohemlerin ekonomik olarak daha az entegre olabilmelerine rağmen, yaratıcı sınıf kapsamında tanımlanan diğer kişileri çekmede varlıklarının önemli olduğunu belirtmiştir.

Yaratıcı Sınıf ve Kente Etkileri

Literatürde yer alan farklı çalışmalarda yaratıcı sınıfın ekonomik sermaye düzeyleri (buna karşın yüksek düzeyde kültürel sermayeye sahip olmaları), sahip oldukları yetenekler ve kente etkileri (soylulaşma ve yerinden edilme) üzerinden tanımlandıkları gözlenmiştir. Yaratıcı sınıfın/insanların kente ve kent merkezlerine etkisini inceleyen çeşitli araştırmacılar, bu sınıfı ya da bu sınıfa dahil olan kişileri tanımlamak üzere birbirinden farklı kavramlar kullanmıştır. Ley (1996) 'sanatçılar' üzerinden yaptığı tanımlamada, sanatçıların kültürel sermayelerinin yüksek olmasına rağmen ekonomik sermayelerinin düşük olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Markusen ve Schrock (2006) sanatçıların genellikle yüksek gelir düzeyine sahip olmadıklarını ifade etmiş; ayrıca yoksulluk içinde yaşamanın onlar için bir tercih konusu olabileceğini eklemiştir.

Ekonomik sermaye (/kültürel sermaye) üzerinden yapılan tanımlar dışında Lloyd (2002) yaratıcı sınıfı eğitim seviyesi yüksek ve herkeste olmayan yeteneklere sahip kişiler olarak tanımlamıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan (lisans ve üzeri) bu sınıf toplum içinde farklı demografik özelliklerin gözlendiği bir gurubu oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak Uzun (2012) bahsedilen grubu oluşturan kişilerin genel olarak 25-35 yaş arasındaki genç ve bekar kişiler ya da tek çocuklu aileler olduğunu belirtmiştir. Bahsedilen özellikler kapsamında daha geç yıllarda evlenmeyi tercih eden, çifte gelire ve daha az sayıda çocuğa sahip olan kişiler kent içinde farklı eğlence ve yaşama taleplerinin doğmasına neden olmakta (Ergun, 2006), dolayısıyla soylulaşma sürecini tetiklemektedir. Fasche (2006) ise yaratıcı kişileri sahip oldukları yetenekler ya da icra ettikleri sanat/meslekler sayesinde kültürel ürünlerin üretildiği ve tüketildiği piyasalar ile kurdukları bağlantılar üzerinden tanımlamıştır. Son olarak Zukin (1991) diğerlerinden farklı olarak yaratıcı insanları kente etkileri kapsamında tanımlamış; bu insanların gittikleri yerin sembolik anlamını ve mekânsal alışkanlıklarını değiştirme/dönüştürme yoluyla soylulaşma sürecine yaptıkları etkilere vurgu yapmıştır.

Yaratıcı sınıf yerel ölçekte, 'yeni-bohem (Lloyd, 2002) olarak da tanımlanan yeni bir mahalle atmosferinin yaratılması, mahalledeki donatı ve hizmetlerin sayıca ve nitelik olarak artması, mahallenin demografik yapısının dönüşmesi ve fizik mekânın kalitesinin artması gibi süreçlerdeki etkisi nedeniyle yapılan çalışmalarda soylulaşma ve yerinden edilme ile ilişkili olarak incelenmiştir. Çünkü bir yerde yukarıda bahsedilen süreçlerin yaşanması ile birlikte artan kira ve mülk değerleri, o yerin soylulaşma sürecine girmesinde tetikleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Örneğin; Cameron ve Coaffe (2005) bu sürecin gerçekleşmesinde sanatçıların, sanat mekânları ve sanat kuruluşları ile bir araya geldikleri yerlerde oluşturdukları 'kolonize yapının' oldukça etkili olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte sanatçıların gelmesiyle tetiklenen ve özellikle yerel yönetimler olmak üzere çeşitli aktörler tarafından gerçekleştirilen yeniden canlandırma ya da yenileme projeleri ile fizik mekânın ve sosyal olanakların kalitesi artarken bir yandan alandaki kira ve mülk değerleri de artmaktadır. Yeni gelenler ile birlikte hem kira ve mülk değerlerinin hem de yaşam ve fizik mekân kalitesinin arttığı, dolayısıyla alanın değerlendiği süreç soylulaşmanın 1. aşaması olmaktadır. Yeni gelen sınıfın, mahallenin daha eski ve düşük gelirli sakinlerinin yerinden edilmesine neden olduğu aşama soylulaşmanın 2. aşamasına, yerinden edilmenin ise 1. türüne işaret etmektedir. Yerinden edilmenin 1. türü gönülsüz bir dışarıya göç sürecini ifade eden 'doğrudan yer değiştirme (Marcuse, 1985)' olarak tanımlanmaktadır.

Son olarak Booyens (2012) kira ve mülk değerlerinin daha fazla artması ve alanın lüks bir mekâna dönüşmesi sonucunda, yüksek gelirli sınıf tarafından orta gelirli yaşayanların/sanatçıların yerlerinden edilmesini kapsayan süreci soylulaşmanın 3. aşaması, yerinden edilmenin ise 2. türü olarak tanımlamıştır. Soylulaşmanın 3. aşaması Smith (2002) tarafından 'yaygınlaştırılmış soylulaştırma' olarak ifade edilmiş ve soylulaştırmanın yaygınlaştırılmasında etkili faktörler şu şekilde sıralanmıştır;

- Devletin dönüştürülmüş rolü
- Küresel sermayenin etkisi
- Siyasi muhalefetin değişen düzeyleri
- Coğrafi yayılma
- Soylulaştırmanın sektörel olarak yaygınlaştırılması

Soylulaşmanın 3. aşamasında kira ve mülk değerlerinin artması nedeniyle, uygun fiyatlı konut arzındaki azalma sonucunda gerçekleşen yerinden edilmenin 2. türü 'dışlayıcı yerinden edilme (Marcuse, 1985)' olarak tanımlanmaktadır. Soylulaşmanın öncüleri olarak kabul edilen sanatçıların, 3. aşamada yerlerinden edilmesi başka yerlerde benzeri bir sürecin yeniden yaşanmasına neden olmaktadır. Bununla ilgili olarak Shaw (2008) soylulaşmanın 3. aşamasında sanatçıların ya da orta sınıfın kentin başka yerlerinde kalacak yer bulmaya zorlandıklarını ve genellikle soylulaşma sürecinin onların gelmesiyle yeniden başlayacağı komşu mahallelere doğru hareket ettiklerini belirtmiştir. Kennedy ve Leonard (2001) soylulaşmanın ileri seviyesi olarak da tanımladıkları 3. aşamada aşağıda belirtilen yönde değişimin yaşandığı bir sürece dikkat çekmiştir;

- Kiracı olma durumundan mülk sahipliğine geçiş
- Mülk sahipleri için emlak değerlerinin; kiracılar için kira değerlerinin artması
- Kiracıların, ev sahiplerinin ya da yerel ölçekteki iş yerlerinin (çalışanların) gönüllü-gönülsüz yer değiştirmesi
- Düşük gelir düzeyine sahip yaşayanların yoğunluğunun azalması
- Yüksek gelir düzeyine sahip hane halklarının ve sanatçıların sayıca artması ile bu kişilerin talep ettiği donatı ve hizmetlerin artması
- Sokağın kullanımının değişmesi ve yeni/farklı ticari faaliyetlerin (eğlence mekânları, galeriler, kafeler) sayıca artması
- Toplum liderliğinin değişmesi ve bu durumun kurumsal yansıması
- Eski ve yeni yaşayanlar arasındaki çatışmanın artması
- Dışarıdan gelenler tarafından alana yeni bir değerin biçilmesi

Yeldeğirmeni'nin Yaratıcı Sınıf ve Soylulaşma Arasındaki İlişki Üzerinden İncelenmesi

Çalışma Alanına Yönelik Analizler

Gerek konumu gerekse güçlü ulaşım bağlantıları nedeniyle oldukça değerli ve farklı işlevler-kullanıcılar açısından çekici bir yerleşme olan Yeldeğirmeni, İstanbul'un Anadolu yakasındaki Kadıköy ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Yeldeğirmeni konumu ve Kadıköy'ün merkezine olan yakınlığı nedeniyle eğitim, sağlık, eğlence, rekreasyon gibi işlevlere kolay erişilebilen bir alanda bulunmaktadır. Yeldeğirmeni ana ticari aksı olan Karakolhane Caddesi ile önce Halitağa Caddesi ticari aksına, daha sonra da bu aks ile birlikte Kadıköy'ün merkezine (çarşı) giden hizmet fonksiyonu yoğun Söğütlüçeşme aksına bağlanmaktadır. Dolayısıyla yerleşmenin merkez ile bağlantısı güçlü ve merkeze olan erişim mesafesi kısadır.

Yeldeğirmeni Rıhtım aksı, Marmaray hattı ve Anadoluray hattı ile hem yakın çevresiyle hem de Avrupa yakası ile oldukça güçlü bağlantılar kurmaktadır. Yerleşme birbirinden farklı ulaşım modlarına erişilebilir bir alanda konumlanmıştır. Yeldeğirmeni ile çevresi arasındaki ilişkiyi sağlayan önemli karayolu bağlantıları batıdaki Rıhım Caddesi, doğudaki Taşköprü Caddesi ve kuzeydeki Orgeneral Şahap Gürler Caddesi'dir.

Yerleşme 2017 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre 14.276 kişilik bir nüfusa sahiptir. Nüfus büyüklüğü dışındaki demografik göstergeler incelendiğinde, yerleşmede daha çok orta yaş grubunun yaşadığı görülmektedir. Daha sonra Yeldeğirmeni'nde sırasıyla genç ve yaşlı nüfus yaşamaktadır. Yaşayanlar medeni durum bakımından daha çok bekar kişilerden (6.558 kişi) oluşmaktadır. Yeldeğirmeni'nde yaşayan nüfusun eğitim düzeyi incelendiğinde ise, yerleşmede daha çok üniversite ve üzeri düzeyde eğitim seviyesine sahip kişilerin (%53,09) yaşadığı görülmektedir. Sonuç olarak Yeldeğirmeni demografik olarak, 2007'den 2017 yılına kadarki dönemde nüfusun arttığı, daha çok lisans ve üzeri düzeyde eğitim seviyesine sahip, bekar ve orta yaştaki nüfusun yaşadığı bir yerleşme karakterine sahiptir.

Yerleşmedeki ekonomik aktivite küçük ölçekli imalat ve hizmet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yerleşmedeki üretici birimlerin %38'ini oluşturan küçük imalat atölyeleri arasında matbaalar (%9), cam/ayna/çerçeve üreten atölyeler (%21), demir-doğrama atölyeleri (%11), reklam tabelası imal eden atölyeler (%39), döşeme atölyeleri (%9) ve hırdavat-inşaat-mermer-elektrik işlerinin söz konusu olduğu atölyeler yer almaktadır. Yeldeğirmeni'ndeki hizmet sektörünü yaratıcı endüstriler ve sosyal-kültürel hizmetler ile birlikte kafe işletmecileri, esnaf, turizm tesisleri (otel-motel) ve diğer işyerleri (bürolar ve ofisler) oluşturmaktadır. Yaratıcı endüstriler sanat/zanaat atölyeleri ve yazılım/tasarım ofisleriyle; sosyal ve kültürel hizmetler ise eğitim ve sağlık (Mamografi ve Kadın Sağlığı Merkezi, Prof. Dr. Korkmaz Altuğ Sağlık Polikliniği) donatıları ile birlikte sanat merkezi (Yeldeğirmeni Sanat) ve sosyal hizmet merkezleri (Rasimpaşa Sosyal Hizmet Merkezi/Ahmet Haşim Evi ve Yeldeğirmeni Sosyal Hizmet Merkezi, Mevhibe İnönü Çocuk Yuvası) gibi hizmet birimleriyle mekânda kendine yer bulmuştur.
Yerleşmede sayıca oldukça fazla olan kafeler Karakolhane Caddesi (merkez-ticari aks) ile birlikte Uzun Hafız, Duatepe ve İskele sokağın Karakolhane Caddesi'ne yakın kısımları ile bu aksa paralel Taşlıbayır sokakta yoğunlaşmış durumdadır. Esnaf dükkanları ise Karakolhane Caddesi'nde konumlanmakla birlikte, konut fonksiyo-

nunun yoğunlaştığı alanlarda bu fonksiyon ile birlikte bulunmaktadır. Atılgan (2017) esnaf dükkanlarının Karakolhane Caddesi'nde 1900-1950 yılları arasında yoğunlaştığını belirtmiştir. O zamanlardan beri büyük tüccarlar olmayan Yeldeğirmeni esnafı bahsedilen yıllardan itibaren mahalleli ile oldukça güçlü ilişkiler kurmaya başlamıştır (Akerman, 2009).

Değişimin Analizi

Yöntem

Yeldeğirmeni'nde yaşanan değişimin açıklanacağı bu bölümde iki farklı kesitte (2016 ve 2018) farklı gruplar ile yapılan derinlemesine görüşmelerden (yarı yapılandırılmış) elde edilen sonuçlar bağlamında, yerleşmedeki değişim süreci açıklanacaktır. Bu amaçla 2016 yılında yerleşmedeki farklı kullanıcı gruplarından sanatçılar (15), hanehalkları (30), esnaf (15) ve kafe işletmecileri (18), turizm tesis işletmecileri (10) ve küçük imalat atölyelerindeki üreticilerle birlikte (5) Yeldeğirmeni'nde airbnb kapsamında yapılan kısa dönemli kiralamalar hakkında bilgi edinmek amacıyla emlakçılar (7) ile toplamda 100 adet görüşme yapılmıştır. Bununla birlikte görüşme yapılan tüm kullanıcı gruplarına airbnb ile ilgili görüşlerini öğrenmek adına sorular sorulmuştur. Görüşmelerin birbirinden farklı kullanıcı grupları ile yapılmasının sebebi, alanda yaşanan değişimi yukarıda bahsedilen kullanıcıların gözünden ayrı ayrı dinlemektir. 2018 yılındaki kesitte ise yaşayan ve çalışanların dışında (kullanıcı grup) Yeldeğirmeni'ndeki uygulama ve karar alma süreçlerinde etkin rol oynayan ve aşağıda belirtilen kurumlar ile derinlemesine görüşmeler (yarı yapılandırılmış) gerçekleştirilmiştir;

1. Kadıköy Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü (Şehir Plancıları Uğur Çolak ve Tuğçe Aktan)
2. Rasimpaşa Mahalle Muhtarlığı (Mahalle Muhtarı Okan Allüşoğlu)
3. Tasarım Atölyesi Kadıköy (Bağımsız Kuruluş) (Kurucu ortak Ali Faruk Göksu)
4. Kadıköy Belediyesi Kent Konseyi (Genel Sekreter İkbal Polat)
5. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Anadolu 1. Bölge Temsilciliği (Mimarlar Odası ve Kadıköy Kent Konseyi Başkanı Saltuk Yüceer)
6. Yeldeğirmeni Sosyal Hizmet Merkezi (Sosyolog Duygu Kahraman)

Bulgular: 2016 Kesiti

Yeldeğirmeni'nde yaşanan değişim sürecini farklı kullanıcı gruplarından dinlemeden önce, görüşmelerden çıkarılan ortak sonucu/hikâyeyi açıklamakta fayda vardır. Başlangıç olarak görüşme yapılan kullanıcıların tamamına yakını Yeldeğirmeni'nde sanat atölyelerinin ve beraberinde kafelerin sayıca artmaya başladığı yıllar olarak 2013-2014 (2016 yılına göre verilen cevap: 2-3 yıl önce) yıllarını işaret etmişlerdir. Kullanıcılar aynı yıllarda alandaki kira ve mülk değerlerinin de artmaya başladığını belirtmişlerdir.

Yeldeğirmeni'nde kiralık konut m² fiyatlarının son 4, 3 ve 2 yıllık değişim oranlarının pozitif değerlerde olduğu görülmektedir. Başlangıç yılı 2014'ten diğer yıllara olan kiralık konut m² fiyatları değişimi incelendiğinde, Yeldeğirmeni'nin artış oranları bakımından Kadıköy ilçesi içinde dikkat çekici yerleşmelerden biri olduğu görülmektedir.

Özellikle 2014 yılından (görüşmeler sonucunda kira değerlerinin artmaya başladığı yıllardan biri olarak tespit edilmiş) 2015 yılına olan artış oranı, Kadıköy ilçesinde Hasanpaşa Mahallesi'ndeki artış oranından sonra 2. sırada gelmektedir. Bu yıllar ara-

sında kiralık konut m² fiyatlarının artış oranının en fazla olduğu mahalleler Hasanpaşa mahallesi ve ardından Rasimpaşa mahallesi/Yeldeğirmeni olmuştur. Kullanıcılar tarafından belirtildiği üzere yerleşmenin Kadıköy kent merkezine yakın konumu, yakın ve uzak çevresi ile olan güçlü ulaşım bağlantıları, etrafında gerçekleşen büyük dönüşüm projeleri, sahip olduğu mahalle kültürü ve tarihi yapı stoku, yerel yönetimin alana dair kültür-sanat eksenli yenileme fikri ve başlangıçta Kadıköy'ün diğer yerlerine göre daha düşük olan kira değerleri; Yeldeğirmeni'ni sanatçılar (atölyeler) ve kafeler için bir çekim noktası haline getirmiştir. Bahsedilen etkenler ile Yeldeğirmeni bir anlamda değişimin odağı olmuştur.

Başlangıçta Kadıköy'ün diğer yerlerine göre düşük olan kiralar nedeniyle Yeldeğirmeni'ni tercih eden ve genel olarak orta gelir düzeyine sahip olan sanatçılar yapıların zemin katlarında atölyelerini açmaya başlamışlardır. Sanat atölyelerinin açıldığı yıllar 2013-2014 yıllarından daha önceki yıllara dayanıyor olsa da 2013-2014 yıllarında alanda sayıca artmaya başlamışlardır. Görüşme yapılan sanatçıların[5] geneli yukarıda bahsedilen yıllarda Tophane ve Cihangir'den Yeldeğirmeni'ne geldiklerini belirtmişlerdir. Bir kısmı ise Yeldeğirmeni içinde çeşitli sebeplerden dolayı (kira artışları, atölyenin yatay alan büy. yetersizliği-Yeldeğirmeni'ndeki TAKS değerleri nedeniyle) yer değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan sanatçılar atölyelerde kiracı olarak yer almaktadır ve atölyelerin ortalama kira değeri 1500-2000 TL arasındadır. Görüşülenler arasında sayıca az olmak üzere en fazla 2500 TL kira verebilen sanatçılar da yer almaktadır. Bir kısmı ise mülk sahipleri ile aralarında anlaşma sağlayarak 1000 TL'den daha az kiralar vermektedir. Ayrıca görüşme yapılan sanatçıların bazıları atölyelerini hem çalışma hem de barınma alanı olarak (atölye içlerindeki asma katlarda) kullanmaktadır. Genel olarak orta gelir düzeyine sahip sanatçılar artan kiralar ile başa çıkamadıklarını ve atölyelerini terk etme tehdidi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sanatçılar tarafından belirtildiği üzere, boşalan atölyelerin yerlerine yüksek kiralar ile başa çıkabilen kafeler açılmıştır.

Yüksek kira değerlerini karşılayamayan sanatçılar ya atölyelerini kapatmakta ya da aynı atölyede çeşitli sayıda başka sanatçılar (benzer sanat dallarında faaliyet gösteren) ile birlikte konumlanmaya başlamaktadır. Aynı zamanda görüşme yapılan sanatçıların çoğu hem daha fazla gelir elde etmek hem de kiralarını ödeyebilmek adına, atölyelerinde eğitim vermektedir. Sanatçılar genel olarak, bugün artan kiralar nedeniyle sayıca azalmış da olsa yabancı öğrencilere (güzel sanatlar okuyan) eğitim verdiklerini belirtmişlerdir.

Artan kira ve mülk değerleri nedeniyle daha fazla kira elde etmek isteyen mülk sahipleri birimlerini özellikle kafelere kiralamayı tercih etmiştir. Yeni kafelerin açılması, çoğu yerde sanatçıların birimlerini terk etmelerine neden olmuştur. Bazı mülk sahipleri ise, mülklerini satarak daha ucuz yerlere (genel olarak belirtildiği üzere başka ilçelere) taşınmışlar ve aradaki değer farkını bir kazanç olarak değerlendirmişlerdir. Görüşme yapılan hanehalkları ayrıca aşağıda belirtilen süreçlere vurgu yapmıştır;

- Yeldeğirmeni'nde komşuluk ilişkileri bitme noktasına geldi.
- Tanımadık kişi oranı arttı.
- Alanın kullanıcı ve yaşayan kesimi değişti (kafeler ve sanatçılar nedeniyle).

[5] Görüşme yapılan sanatçıların büyük çoğunluğu (12) 26-35 yaş arasında, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine (güzel sanatlar) sahip sanatçılardır.

Hanehalkı ayrıca son zamanlarda artan airbnb birimlerini güvenilir bulmadıkları ve yaşadıkları yerin kültürüne uygun olmadığını düşündükleri için alanda var olmasını istemediklerini belirtmişlerdir. Son olarak hanehalkı, öğrenciler ve sanatçılar ile bağlarının güçlü olduğunu belirten Yeldeğirmeni esnafı[6], genel olarak kafelerle (ve süpermarketler ile) rekabet edemediklerini, bazı yerlerde kapanan dükkanların yerlerine kafelerin açıldığını belirtmiştir.

Bulgular 2018 Kesiti

Görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre Yeldeğirmeni'nde 2013-2014 yıllarında başlayan ve hem alan içindeki müdahaleler hem de dış etkenler tarafından tetiklenen değişim süreci, kazanan ve kaybedenlerin belirlendiği bir sürece işaret etmektedir. Bu süreçte etkili iç müdahalelerden 2010 yılında başlayan ve 2013 yılında (tamamlanmamış olsa bile) son uygulamaların yapıldığı 'Yeldeğirmeni Canlandırma Projesi' ön plana çıkmaktadır. Görüşme yapılan kişilere göre projenin değişim sürecindeki etkisi dış etkenlerin gerisinde kalmış ve proje amaç-hedef-stratejilerini Yeldeğirmeni'nde olası bir soylulaşma sürecinin engellenmesi yönünde kurgulamıştır.

Bununla birlikte 2013-2014 yıllarında Yeldeğirmeni'nde baş gösteren 'Gezi Direnişi' ve oluşan 'Gezi Ruhu' bu süreçte etkili faktörlerden biri olmuştur. Yaşanan süreçte Yeldeğirmeni'nin sahip olduğu özelliklerden kaynaklı etkenler yerleşmenin merkezi konumu, güçlü ulaşım bağlantıları, tarihi yapı stoku ve Kadıköy'ün diğer yerlerine göre düşük kira değerleri; dış etkenler ise Marmaray'ın açılması ve Anadolu Ray metro hattının açılması, E-5 karayolu üzerinde gerçekleşen büyük dönüşüm projeleri ile Haydarpaşa Port Projesi olarak sıralanmıştır.

Yukarıda bahsedilen etkenler nedeniyle bir cazibe merkezi haline gelen Yeldeğirmeni'nde, başlangıç yıllarında düşük olan kira değerlerinin de etkisiyle öğrenci nüfusu artmaya başlamıştır. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğu yabancı öğrencilerdir. 2013-2014 yıllarından önce de (görüşmelerde belirtildiği üzere 2009-2010 yıllarından beri) yerleşmede var olan sanatçı atölyelerinin ise sayıları artmaya başlamıştır. Böylece boş olan birimler hızlıca dolmaya başlamıştır. Sanatçı ve öğrenci nüfusun varlığı 2013-2014 yıllarından itibaren Yeldeğirmeni'nde kafelerin açılmasını ve sayıca artmasını tetiklemiştir. Yerleşmenin değişen demografik yapısı/nüfus profili (yaşlı nüfustan genç nüfus yoğunluğuna doğru), sanat atölyelerinin ve beraberinde kafelerin sayıca artması alanda kira ve mülk değerlerinin artmasına neden olmuştur. Kiraların artması konusundaki gözlemlerini Rasimpaşa/Yeldeğirmeni muhtarı Okan Allüşoğlu şu şekilde ifade etmiştir;

"Kiralar artmaya başlamadan önce buradaki yaklaşık 10 m²'lik dükkanlar için mülk sahipleri tarafından talep edilen kira değerleri 300-500 TL arasındaydı. Ve bu dükkanların çoğu o zamanlar boştu. Ancak zamanla atölyeler ya da kafeler tarafından doldurulan dükkanlar için şimdi en az 1500-2000 TL civarında kira talep ediliyor."

Sanat atölyelerinin sayıca artması zanaat atölyelerinin kapanmasına, zanaatkarların yerlerinden edilmesine neden olmuştur. Ayrıca atölyelerin sayıca artmasıyla alanda galeriler açılmaya başlamıştır. Bu atölyelerdeki sanatçılar çoğunlukla güzel sanatlar okuyan (Marmara Üniversitesi ya da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde), henüz öğrenci sanatçılardır.
Sayıca artan kafeler, özellikle Karakolhane Caddesi boyunca eskiden baskın kullanıcılar/çalışanlar olan ve sonrasında artan kiraları karşılayamayan esnaf dükkanlarının

[6] Görüşme yapılan esnafın genel özellikleri lise ve altı eğitim düzeyine sahip olmaları ve 36 ve üzeri yaşında olmalarıdır.

(örn. fırıncılar) yerlerini almaya başlamıştır (ticari soylulaştırma). Esnafın yerinden edilmesi ile ilgili Mimarlar Odası ve Kadıköy Kent Konseyi Başkanı Saltuk Yüceer edindiği izlenimi şu şekilde paylaşmıştır;

"Mülk sahipleri birimlerini kim daha çok kira verirse onlara kiralamaya başladı. Bir kafenin verdiği kira ile örneğin bir kırtasiyenin verdiği kira aynı olamaz. Dolayısıyla esnaf dükkanlarını kapatmaya başladı."

Sonuç olarak Yeldeğirmeni dışından gelen yeni kullanıcılar nedeniyle alanı sahiplenme duygusu azalmıştır. Çünkü Yeldeğirmeni'ne gelen sanatçılar daha önce Cihangir, Tophane, Çukurcuma gibi yerlerden, yerinden edilmeler sonucunda gelen sanatçılardır. Alanda sayıca artmaya başlayan kafe işletmecilerinin çoğu da buralı değildir. Zamanla kafelerden kaynaklı gürültü ve kaldırım işgalleri de özellikle konut yoğun dokudaki hanehalklarını rahatsız etmeye başlamıştır.

Hanehalkı tarafından kafelere karşı oluşan tepkiyi Yeldeğirmeni Sosyal Hizmet Merkezi'nde görevli Sosyolog Duygu Kahraman şu şekilde ifade etmiştir;

"Özellikle arka bahçelerini de kullanan kafelerden kaynaklı gürültü hanehalklarını oldukça rahatsız ediyor. Bununla birlikte arka bahçelerini kafe gibi kullanan sanat atölyeleri de mevcut. Ek olarak sokakta, apartman önlerinde alkol tüketimi de hanehalklarını rahatsız ediyor. Hanehalkları bu konuda güvenlik açısından endişe duyuyor."

Son olarak TAK kurucu ortağı Ali Faruk Göksu Yeldeğirmeni'nde yaşanan süreci '*mevcut sakinlerin kaybettiği, yeni gelenler lehine gelişen bir süreç*' olarak tanımlamıştır.

Sonuç

Tarihi-kültürel doku, mahalle yaşantısı ve başlangıçta Kadıköy'ün diğer yerlerine göre daha düşük olan kira ve mülk değerleri nedeniyle çeşitli gruplar tarafından (sanatçılar, öğrenciler, kafeler) oldukça çekici bir yerleşme olan Yeldeğirmeni'nin, zamanla alan içinde gerçekleşen müdahaleler (Yeldeğirmeni Canlandırma Projesi) ve alan dışında gerçekleşen uygulamaların etkisiyle değişimin odağı haline geldiği daha önceki bölümlerde ifade edilmiştir. Değişimin başlangıç yılları olan 2013-2014 yıllarında öğrenci nüfus ve sanatçıların beraberinde değişen nüfus profiline hitap edecekleri düşünülen kafelerin sayıları hızlıca artmıştır. Yeni gelenler ile birlikte hem mahallenin demografik yapısı değişmiş hem de birkaç kişi birlikte kalabilen öğrenci grupları ve kafelerin mülk sahiplerinin talep ettikleri kiraları karşılayabilmeleri nedeniyle alanda kira ve mülk değerleri artmaya başlamıştır.

Yeldeğirmeni'nde kira ve mülk değerlerinin artmasıyla tetiklenen süreç, soylulaşmanın 1. aşamasını işaret etmektedir. Devamında yeni gelenler tarafından mevcut çalışan ve yaşayan grupların yerlerinden edilmesi ve gönülsüz yer değiştirmelerin gerçekleşmesi nedeniyle soylulaşmanın 2. aşaması olarak tanımlanan süreç Yeldeğirmeni'nde söz konusu olmaya başlamıştır. Bu aşamada mahalle kültürünün ve yaşantısının yerleşik ögeleri olan, uzun süreli yaşayan ve çalışan düşük gelirli gruplardan zanaatkarlar sanatçılar tarafından; esnaflar kafeler tarafından (ticari soylulaşma) ve kiracı hanehalkları da öğrenci gruplar tarafından (öğrencileştirme) yerlerinden edilmiştir.

Soylulaşmanın 3. aşamasında ise orta gelirli sanatçılar, sayıca artan ve mülk sahiplerinin talep ettikleri kiraları karşılayabilen kafeler tarafından yerlerinden edilmeye başlamıştır. Bunun sonucunda kapanan atölyelerin yerlerine kafeler açılmış ya da sanatçılar artan kiraları karşılayabilmek adına aynı atölyede bir araya gelmeye başlamışlardır. Bununla birlikte kafeler için, küçük işletmecinin (genç, yeni mezun, başlangıç sermayesi düşük) kafesini daha büyük işletmeciye (buralı olmayan ve alanı hiç tanımayan, sermayesi yüksek) devrettiği bir süreç söz konusu olmaya başlamıştır.

Yukarıda bahsedilenler soylulaşmanın 3. aşamasında en belirgin olarak gözlenen izlerdir. Bu aşamada daha az belirgin olarak gözlenen izlerden ilki, son zamanlarda dizi-film ve reklam sektörü tarafından keşfedilen Yeldeğirmeni'nde yüksek gelirli sanatçıların (oyuncuların) mülk edinmeye başlamasıdır. Bahsedilen mülk edinmelerde, alanın sonradan daha da değerleneceği yönündeki düşünceler hakimdir. Ayrıca mülk edinen sanatçılar şu an için Yeldeğirmeni'nde yaşamamaktadır. Soylulaşmanın 3. aşamasında daha az belirgin izlerden bir diğeri, Yeldeğirmeni'nde atölye kafe ya da 'atölye-kafe-ortak çalışma alanı' tarzı yerlerin açılmaya başlamış olmasıdır. Bunların kafelerin mi yoksa sanat atölyelerinin mi yeni bir türü olduğu, şu an için henüz keşfedilememiştir.

Yeldeğirmeni 5 yıllık bir süreç içinde yukarıda anlatılanların söz konusu olduğu ve serbest piyasa mekanizmasının yönlendirdiği oldukça hızlı bir değişim süreci yaşamıştır. Bu süreç içinde Yeldeğirmeni kültürünün yerleşik ögeleri olup, gönüllü ya da gönülsüz yer değiştiren uzun süreli sakinler, yerlerinden edilen esnaf ve zanaatkarlar nedeniyle; bugün Yeldeğirmeni mahalle yaşantısının kaybolması tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ayrıca soylulaşmanın 3. aşamasında yerlerinden edilen sanatçıların (dışlayıcı yerinden edilme), gittikleri yerde (görüşmelerde belirtildiği üzere: kira değerlerinin daha düşük olduğu Ataşehir-Örnek Mahallesi) yeni bir soylulaşma dalgası başlatacakları düşünüldüğünde, Yeldeğirme-

ni'nde yaşanan sürece müdahale edilmesi adına çeşitli aktörlerin birlikte ve ayrı ayrı görevler üstlenmesi gerekmektedir. Bunlardan en önemlisi toplumun her kesiminin gerçekleştirilecek uygulamalarda sürece aktif olarak katılması ve çözüm odaklı olunmasıdır. Bahsedilen katılımın sağlanmasında TAK gibi kuruluşların 'buluşturan' bir platform görevi görmesi ile yerel yönetimin süreci organize eden bir mekanizma görevi görmesi önemlidir. Başka yerinden edilmeleri önlemek adına hanehalkı ile sanatçıyı ya da sanatçı ile zanaatçıyı buluşturan etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu süreçte bir yandan Yeldeğirmeni sakinleri, esnafı ve küçük imalat atölyeleri ile güçlü birer ilişkileri olduklarını belirten; ancak diğer yandan oldukça bireysel bir yaşantıları olan sanatçıların hanehalkıyla, esnafla ya da zanaatkarla etkileşimi oldukça önemlidir. Karar alma süreçlerinde daha aktif olarak yer alabilmeleri adına sanatçıların kendi aralarında da bir uzlaşı ortamı yaratmaları ve Yeldeğirmeni için gerektiğinde inisiyatif almaları gerekmektedir. Son olarak yerinden edilmelerin önlenmesi ve dolayısıyla Yeldeğirmeni kültürünün yerleşik ögeleri olan kritik grupların varlıklarının korunması adına yerel yönetimin yerleşmenin farklı bölgelerinde çeşitli kullanımlara getireceği sınırlamalar ile piyasaya yapacağı müdahaleler, söz konusu Yeldeğirmeni olduğunda önemli hâle gelmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

Florida, R., (2002a). "The Economic Geography of Talent, Annals of the Association of American Geographers", 743-755.

Florida, R., (2002b). "Bohemia and Economic Geography", Journal of Economic Geography, 55-71.

Florida, R., (2003). "Cities and the Creative Class", City and Community, 3-19.

Florida, R., (2007). The Flight Of The Creative Class, First Edition, Susan Schulman A Literary Agency, New York.

Florida, R. ve Gates, G., (2001). Technology and Tolerance: The Importance of Diversity to High-Technology Growth, The Brookings Institution, Center on Urban and Metropolitan Policy, Washington DC.

Arısoy, A., (2014). Yeldeğirmeni Deneyimi: Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım, Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL), İstanbul.

Atılgan, A., (2017). Evvel Zaman İçinden Yel değirmeni, K-İletişim Yayınları, İstanbul.

Demir, E., (2014). "Yaratıcı Endüstriler", İlef Dergisi, 87-107.

Kadıköy Belediyesi ve ÇEKÜL, (2011). Yeldeğirmeni Yeniden: Yeldeğirmeni/Rasimpaşa Mahalle Canlandırma Projesi, ÇEKÜL Vakfı Yayınları, İstanbul.

Uzun, N., (2006). "İstanbul'da Seçkinleştirme (Gentrification): Örnekler ve Seçkinleştirme Kuramları Çerçevesinde Bir Değerlendirme", 31-42, Derleyen: Behar, D. ve İslam, T., (2006). İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Zhong, S., (2010). Industrial Restructuring and the Formation of Creative Industry Clusters: The Case Of Shanghai's Inner City, PHD Thesis, The University of British Columbia, Vancouver.

Tasarım Atölyesi Kadıköy, Kadıköy Haritaları, https://kadikoyharitalari.tumblr.com, 22 Aralık 2018.

Enlil, Z., (2000). "Yeniden İşlevlendirme ve Soylulaştırma: Bir Sınıfsal Proje Olarak Eski Kent Merkezlerinin ve Tarihi Konut DokusununYeniden Ele Geçirilmesi", Domus, 46-49.

Şen, B., (2011). "Kentsel Mekânda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1-21.

Moore, I., (2014). "Cultural and Creative Industries Concept - A Historical Perspective", Social and Behavioral Sciences, 738-746.

Smith, N., (1996). The Urban Frontier: Gentrification and Revanchist City, First Edition, Unwin Hyman Press, Australia.

Department for Culture, Media and Sport (DCMS), (2013). Classifying and Measuring the Creative Industries: Consultation on Proposed Changes, 1, London.

Schumpeter, A., (1926). The Theory of Economic Development, First Edition, Transaction Publishers, New Jersey.

Becker, G., (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, First Edition, Columbia University Press, New York.

Becker, G., (1993). "Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior, Journal of Political Economy", 385-409.

Juhnke, S., (2016). Locating the Creative Class: Diversity and Urban Change in London and Berlin, PhD Thesis, The University of Manchester, Manchester.

Ley, D., (1996). The New Middle Class and the Remaking of the Central City, First Edition, Oxford University Press, Oxford.

Markusen, A. ve Schrock, G., (2006). "The Artist Dividend: Urban Artistic Specialization And Economic Development İmplications", Urban Studies, 1661-1686.

Lloyd, R., (2002). "Neo-Bohemia: Art And Neighborhood Redevelopment In Chicago", Journal Of Urban Affairs, 517-532.

Uzun, N., (2012). "Urban Governance in Istanbul", 209-221, Derleyen: Seixas, J. ve Albet A., (2012). Urban Governance in Southern Europe, Ashgate, London.

Ergün, N., (2006). "Gentrification Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği", 17-30, Derleyen: Behar, D. ve İslam, T., (2006). İstanbul'da Soylulaştırma Eski Kentin Yeni Sahipleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Zukin, S., (1991). Landscapes of Power: From Detroit to Disney World, First Edition, University of California Press, Los Angeles.

Cameron, S. ve Coaffee, J., (2005). "Art, Gentrification and Regeneration: From Artist as Pioneer to Public Arts", European Journal of Housing Policy, 39-58.

Marcuse, P., (1985). "Gentrification, Abandonment, and Displacement: Connections, Causes, and Policy Responses in New York City", Urban Law Annual Journal of Urban and Contemporary Law, 195-240.

Booyens, I., (2012). "Creative Industries, Inequality and Social Development: Developments, Impacts and Challenges in Cape Town", Urban Forum, 43-60.

Smith, N., (2002). "New Globalism, New Urbanism:Gentrification as Global Urban Strategy", A Radical Journal of Geography, 427-450.

Shaw, K., (2008). "Gentrification: What It Is, Why It Is, and What Can Be Done About It", Geography Compass, 1697-1728.

Kennedy, M. ve Leonard, P., (2001), Dealing with Neighborhood Changes: A Primer on Gentrification and Policy Choices, Community-Wealth, https://community-wealth.org/content/dealing-neighborhood-changes-primer-gentrification-and-policy-choices, 12 Ocak 2018.

Sahibindex, Rasimpaşa Mahallesi Kiralık Konut, Satılık Konut ve Kiralık İşyeri Endeksi, https://www.sahibinden.com/emlak-endeksi, 11 Aralık 2018.

Akerman, M., (2009). Dünü ve Bugünü... Kadıköy, Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul.

Doğrul H., Çelikkol M. ve Murat N., (2016). "İllerin Ekonomik Gelişmişliği Üzerinde Yaratıcı Sınıfın Etkisi: Türkiye Örneği", Business and Economics Research Journal, 79-95.

Fasche, M., (2006). "Creative People And Gentrification: Sowing The Seeds Of Demise?" Evidence From Newtown, Sydn, JSTOR, 147-156.